

BOZKURTLAR

ATSIZ

YAYIN NU: 836

EDEBÎ ESERLER: 356

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-975-437-800-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Bozkurtların Ölümü, 1. Basım: 1946

Bozkurtlar Diriliyor, 1. Basım: 1949

Bozkurtlar, 1. Basım: 1973

Bozkurtlar, Özel Basım: 2018

134. BASIM

ÖTÜKEN NESRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Oğuzhan Murat Öztürk

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul

Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.

Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

BİRİNCİ KİTAP
BOZKURTLARIN
ÖLÜMÜ

Romanın Hikâyesi

GÖKTE AY, bu donanma gecesinin parlaklığını bile sönük gösterecek kadar olgun ışıldıyor, ortalığı gün ortasında olduğu gibi apaydın seçilecek bir hale getiriyordu. Ana caddeye açılan dar sokaklardan birindeki bu öğrenci pansiyonu tatil yüzünden çok تنها idi. Sokağa bakan seddin üzerindeki tahta sıralarda altı yedi genç, ciddi yüzlerle oturuyor, herkesin gülüp eğlendiği, hiç değilse aile ocağında bulunduğu bu mutlu anda uzak yurt köşelerindeki evlerinde bulunmamanın verdiği keder dalgın bakışlarında okunuyordu. Yemekten yeni dönmüşler, gelişigüzel sıralara ilişmişlerdi. İçlerinden bir tanesi güzel yüzlü, kumral ince bir kızdı. Yumuşak ve sessiz duruşunda bir şiir ahengi sezilmesine rağmen fen talebesiydi. Belki de bu sebeple çok az konuşuyor, zaten tükenmiş gibi duran konuşmayı canlandırmaya teşebbüs etmiyordu. Hepsinden biraz ayrı oturan uzunca boylu; oldukça iri bir genç, arkadaşlarından bir şey, biraz canlılık, biraz konuşma bekler gibi bir müddet sessiz oturup da onların konuşmadıklarını görünce ceketinin cebinden ikiye katlanmış ve elde taşınmaktan yıpranmış bir kitap çıkararak tâ gözlerinin içine kadar sokup okumaya başladı. Bu hareketi o andaki durumla o kadar yakışsız düşmüştü ki gençler istemeksizin gülüştüler. İçlerinden en ufak görünen ve sesi de bir tuhaf çıkkanı bağırdı:

- İşte tam bir edebiyatçıya yaraşan poz! Yahu, şu güzel tabiatı seyretmek, hiç değilse seyreder görünmek dururken insan gözlerini zıyan etmek pahasına kitap mı okur?

Edebiyatçı olduğu söylenen genç önce cevap vermeye niyetli gibi görünmedi. Fakat sonra umumî bir neşenin doğmak üzere olduğunu görünce bunu körüklemek isteğine kapılmış olacak ki:

- Ya sen, dedi. Şu güzel tabiatı seyreder görünürken acaba kafanda neler kuruyorsun? Kim bilir kaçınıcı defadır ki ihtiyar dünyayı seyretmek için göğün en yüksek noktasına kurulan Aydede'nin en şairane manzaralarla beraber nice bifttek gibi kanlı meydan savaşları gördüğünü, nice süngülerin kendi ışığı sayesinde

de nice çelik yürekleri acımadan delişini seyrettiğini ve buna rağmen hâlâ o canlı gülümseyişini nasıl koruyabildiğinin hikmetini mi, arziyatçı beğimiz?

Tabiiyeci genç hemen cevabı bastırdı:

- Bu benim değil, romancıların konusudur azizim... Ben bu en muhteşem gecede bile göğe bakarken ayın yalnız kendisini düşünürüm. Yoksa onun kocamış, buruşuk yüzündeki gülümseyişini değil. Hatta, bir edebiyatçı muhayyilesiyle konuşayım, bu gülümseme günün birinde bir kakkahaya dönse bile beni yine ilgilendirmez.

Aynı pansiyonda yaşayan bütün öğrencilerin, en eski Türk tarihçisini kastederek hep birden “Tonyukuk” diye adlandırdıkları bir diğeri, bir tarih talebesi heyecanla atıldı:

- Ya günün birinde ayın gökyüzünde üç yerde birden gözüktüğünü görürsen yine ilgilenmez misin?

Ufak yapılı genç yavaşça bu konuşana dönerek:

- Sen akşamki pilâvı fazlaca kaçırmış değilsen, muhakkak ki tarihçiliği bırakıp da roman konuları kurmaya başladın. Yoksa bu saçma suali sormazdın, dedi.

Tonyukuk gülümsedi:

- Tarihciliği bırakmadım. Ama sen de maddeciliğine rağmen kehanetler savurmaya başladın. Çünkü hakikaten bir roman yazmak üzereyim. Hem de öyle bir roman ki hayatın bizzat kendisini aksettirecek. İçinde hem romantizme hem de realizme yer olmakla beraber bizzat hayatın akışından ayrılmayacağım ve buna olduğu kadar tarihe de sadık kalacağım. Bir roman ki size 1300 yıl öncesini yaşatacak ve birbiri ardınca sahneye çıkan kahramanlar günümüze kadar gelecek. Bir roman ki içinde yalnız bir tek kahraman bulunmayacak. İçindeki her şahıs tıpkı hayatta olduğu gibi başlı başına bir kahraman olacak. Romantiklerin de, realistlerin de eserlerinde daima bir tek iskelet var: Romanın kadın ve erkek iki kahramanı arasındaki aşk macerası. Halbuki benim kitabımda yüzyılların akışı bulunacağı için bir tek maceraya, hele on binlerce romanda tekrar edile edile artık pek bayağılaşan müptezel olan

aşk hikâyelerine saplanıp kalmama imkân yok. Bu, yepyeni bir tip roman olacak. Başarabilirsem sana, ey Aydede mütehassısı, koca bir teleskop hediye edeceğim.

O zamana kadar sessizce konuşmayı takip etmiş olan genç kız söze karıştı:

- İyi ya. Bu anlattıklarına göre senin romanın tamamıyla realist bir eser olacak.

Müstakbel muharrir bu sefer ona döndü:

- Hayır! Benim kitabım, realitedir diye insanların bütün fizyolojik hareketlerini en ince teferruatına kadar imâdan, hatta teşhirden çekinmeyen eserlerden olmayacak. Maddî hayattan ayrılmayacağım. Ama son günlerin bazı telif eserlerinde moda olduğu üzere en basit ve tabîî fakat nezih olmayan konuları kitabıma yüklemeyeceğim. Bir psikolog nasıl her meselenin hangi ruhî âmille işlendiğini düşünür, bir hekim nasıl bir hastalığın hangi sebeple başladığını bulmaya çalışırsa, ben de tarihle çok uğraştığım için olacak milletlerin hareket hatlarının neye dayandığını aramakla çok vakit geçirdim. Şu muhakkak ki bir milletin aydınları da, halk tabakası da işlenmeye çok elverişli. Bunun için de en iyi şey, yani en iyi araç eserler olabiliyor. Bir aralık Almanya'da intihar edenlerden birçoğunun cebinde *Verter*'in bulunduğunu bilmiyor muyuz? Bizdeki hamasetin yüzyıllarca sürüp gitmesine de *Köroğlu*, *Danışmend Gazi*, *Battal Gazi* gibi müellifleri meçhul kahramanlık destanları sebep olmadı mı? Ben üslupçu ve yazarı olmadığım için, bu işin ne dereceye kadar üstesinden geleceğimi bilemem. Nasıl basit bir köy hekiminin sessiz çalışmaları, kimse farkına varmadan, sağlık istatistiklerinde bir yekûn tutarsa, nasıl bir piyade bölüğünün savaşı, kesin sonucu hazırlayan sebepler arasında yer alırsa, ben de eserimle millî terbiyemiz için kendimce faydalı saydığım bir hamle yapacağım. İşte o kadar...

O zaman, az önce ayın ışığından faydalanarak okumaya çalışan genç atıldı:

- Kaç gündür şu dâhiyane klâsikleri okumaktan ve anlamaya çalışmaktan öyle bir beyin yorgunluğuna tutuldum ki, eğer eseri-

ne başladınsa ve hele hareketli bir başlangıcı varsa, kuzum biraz anlat da kendime geleyim.

Bu teklif oradakilerin hepsine hoş geldi. Halkayı biraz daha daraltarak bu düşünceye katıldıklarını gösterdiler. Aydede bile iyi işitebilmek için biraz daha alçalmıştı.

O sırada sanki birdenbire her şey değişti: Öğrenciler pansiyonu olan evin yerinde şimdi 1300 yıllık bir Türk çadırı vardı. İnce yapılı kız gürbüz, sağlam, çekik gözlü bir bozkır kızı olmuştu. Erkeklerin saçları uzayarak omuzlarına dökülmüş, başlarında birer börk peyda olmuştu. Ceketleri kaftan, iskarpinleri çizme haline gelmişti. Edebiyatçının elindeki klâsik eser şimdi bir kopuz, fencinin dolmakalemi bel kemerine asılı bir bıçağı. Hepsi çimenlere bağdaş kurmuşlar, kılıç yarasıyla çentilmiş sert yüzlerine başka bir anlam veren elâ ve yeşil gözleriyle Tonyukuk'a bakıyorlardı. Müstakbel romancı da belindeki kılıçla heybetli bir er olmuştu. Hiç nazlanmadı ve ağır bir sesle şöylece anlatmaya başladı:

621 yılında bir yaz gecesi

ATLILAR geniş çayırlara dağılmışlar, dinleniyorlardı. Atından inmemiş olan Yüzbaşı İşbara Alp buyruklar veriyor, atını öteye beriye sürüyordu. Gece basıp ortalık iyice kararınca o da atından indi. Çerilerin yaktıkları ateşe doğru yürüdü. At uşağı Çalık onun atını almış, gezdiriyordu.

Bu gece yüzbaşının gönlünde bir sıkıntı vardı. Bilmeden iş görüyordu. Ateşe doğru ısınmak için yürümüştü. Ateşe yaklaşınca yaz olduğunu, ısınmak gerekmediğini hatırladı. Çeriler et kızartıyorlardı. Ateşe varınca erlerden birisi yere diz vurarak yüzbaşıya bir çamçak kıymız sundu. İşbara Alp kıymızı dikti. İsteksizce içti. İkinci bir erin sunduğu et kızartmasını almayarak yanlarından ayrıldı. Biraz ilerideki büyük ağacın dibine geldi. Bir oyuğa oturdu. Bakıtı, dalakaldı...

Türkeli'nin parlak ışıklı ayı dört yanı ısıtıyordu. Çeriler birer ikişer otlara uzanıyorlar, uyuyorlardı. Kimisi atını tımar ediyor, birisi de kızdırdığı demirle kolundaki yarayı dağlıyordu.

Onbaşı Yamtar ateşin uzağında oturmuş, hem pusatlarını gözden geçiriyor, hem de kızarmış bir et parçasını yiyordu. Savaş günlerinde onbaşı kendisini iyi kullanır, çürük tahtaya basmazdı. Üç günlük yemeği bir günde yer, sonra üç gün ağzına bir lokma koymadan dayanır, gücünü de kaybetmezdi. Savaştan önce de kılıcını bilir, oklarının ucunu keskinleştirirdi.

Onbaşı kılıcını iyice biledikten sonra bir de denemek istedi. Yerden bir ot kopararak kılıcın keskin kıyısına değdir-

di. Ot bu dokunuşla kesilivermişti. Aynı zamanda arkadan bir ses duyuldu: “Kılıcın keskin ama usun¹ da keskin mi?”

Yamtar başını çevirmeden cevap verdi:

- Sırasında o da keskindir.

- Öyleyse bil bakalım, bu gece yüzbaşı neden bunlu?²

Bu sözleri söyleyen kişi yavaşça Onbaşı Yamtar’ın yanına çöktü. Bu, Onbaşı Pars’tı.

- İki gün önce Çuluk Kağan’ın önünde yapılan kılıç oyunlarında Yüzbaşı İşbara Alp yenildi. Onun için sıkıntılı duruyor.

- Yüzbaşı kime yenildi?

- Tunga Tegin’e.

- Yüzbaşı bunun için neden üzülün? Tunga Tegin’i kılıçta kimse yenemez ki yüzbaşı yensin. Hem yüzbaşı yenilse de gene bahadırılıkta Tunga Tegin’e denk sayılır. Kılıç oyununda Tunga Tegin, İşbara Alp’ı yendiyse at yarışında, ok atmada da İşbara Alp, Tunga Tegin’e üstün geldi.

- Peki öyle ise neden sıkılıyor?

Onbaşı Pars birkaç yudum kırmız içtikten sonra cevap verdi:

- Binbaşı olacaktı, olamadı.

Yamtar biraz düşündü. Bu sebep onu kandıramamıştı.

- İşbara Alp, binbaşı olmadım diye bunalacak kişilerden değildir, dedi.

- Ben de binbaşı olmadığı için sıkılıyor demiyorum.

- Ya ne diyorsun?

- İşbara Alp binbaşı olamadı. Buna da İçing Katun sebep oldu. Yüzbaşı buna kızıyor, diyorum.

- Yüzbaşı buna nasıl kızar? İçing Katun, Çuluk Kağan’ın evdeşidir.³

- Evdeşidir ama Çinlidir.

---

¹ Us: Akıl.

² Bunlu: Kederli.

³ Evdeş: Zevce.

İki onbaşı uzun zaman sustular. Dalmış gibi idiler. Onbaşı Pars söze başladı:

- Gözümle gördüm: Kağan'ın otağı yanında yüzbaşı, Katun'u selâmlamadı. Görmemiş gibi yaptı.

- Doğrusunu istersen yüzbaşı haklıdır. Katun neyse ama, bizim elimizde tutsak olan Çinliler de artık işlere karışmaya başladılar.

- İşbara Alp da bunun için Çinlilerden tiksindir. Katun'u selâmlamadığı için binbaşı olamadı. Öfkeden uykusu kaçmıştır.

- Bizim Çuluk Kağan bahadır, iyi kağandır ama şu Çinli kadını almasaydı daha iyi olurdu.

- Bu Çinli kadın bizim başımıza kötü işler açacak diye korkuyorum.

- Çin'de eskiden Sui Kağan ailesi vardı. Şimdi Tang Kağan ailesi çıktı. Bu kadın eski ailedendir. Çin'de gene kendi ailesinin başa geçmesi için Çuluk Kağan'ı kışkırtıyor diyorlar.

- Kışkırtırsa ne çıkar? Bizce hepsi bir değil mi?

- Orasını yüzbaşı bilir. Bana kalırsa susup uyumak daha iyi. Sıkıntılı nesnelere konuşup boşboğazlık etmekten terlemiş, sırlıklam olmuşum.

İşbara Alp, karşı yatan kara dağlara bakarken, yarın o dağın ardında toplanıp Çin'e akın edecek orduyu düşünüyor, akın olduğu halde neden içinin sıkıldığını anlayamıyordu. Koca çayırılıkta çit kalmamıştı. Rüzgâr üfleliyordu bile... İşbara Alp büsbütün sıkıldı. Börkünü başından, sadağını sırtından çıkardı. Genişlemek, sıkıntısını gidermek istedi. Boşuna... Dönüp ardına baktı. Bütün atlar başları yukarıda, kulakları dikilmiş duruyordu. Yüzbaşı: "Sıkılan yalnız ben değilmişim" diye mırıldandı. Uyuyan çerilerin arasını gezmek için börkünü giyip sadağını takındı. Şaşılacak şey! Uyumuş, dalmış gibi gözükken, çit çıkarmayan bu çerilerin hepsi uyanıktı. Yattıkları yerde yıldızları, ayı seyrediyorlar,

çevreleriyle terlerini siliyorlardı. Geceleyin böyle bir sıcak şimdiye dek görülmemiştir. Yüzbaşı yeniden eski yerine geldi. Gökyüzüne baktı. Gözleri gökte dikili kaldı. Batı yanından kara bir bulut hızla geliyordu.

Bu bulut bir Çin atlısına benziyordu. Yeryüzünde bir ot bile kıpırdamazken gökyüzünde bulutun bu kadar hızlı dolaşmasını yüzbaşı iyi bulmadı... Kendi kendine, bir uğursuzluk olacak diye düşündü. Tam o sırada yanından yıldırım gibi bir şeyin fırladığını gördü. Bu bir hayvan, belki de bir tilki idi. Nereden çıkıp nereye gittiği belli değildi. Canı sıkılan yüzbaşı tilkiye benzeyen bu hayvanı da görünce birdenbire sadağa el attı. Yıldırım hızı ile yayına bir ok yerleştirdi. Düz çayırılıkta kaçan hayvanı gezleyip⁴ oku fırlattı. Yüzbaşının oku boşa gitmişti. İşbara Alp otuz beş yıllık ömründe ilk defa attığını vuramamıştı. Birdenbire yüzünde bir soğukluk duydu. Sonra hızla geriye dönerek bağırdı:

- Çalık!

Sert bir ses cevap verdi:

- Buyur!

- Toplan borusu çal!

Fakat Çalık daha boruyu dudaklarına götürmeden ışıklı gece birdenbire karardı. Ay görünmez oldu. Bir boradır koptu. Yıldırımlar ortalığı inletmeye, yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Çalık'ın keskin borusu öterken çeriler yıldırım hızı ile fırlayarak atlarına koşular. Yüzbaşı bir sıçrayışta atına atladı. "Ardımdan gelin. Tez davranın!" diye haykırdı. Korkunç yıldırımlar sağdan, soldan çatlar; dolu, yüzlerini acıtırken yüz atlı karşıki dağa doğru doludizgin at sürdüler. Yüzbaşı karşı yatan kara dağın eteklerindeki sığınaklara erişmek istiyor, atlılar ardı sıra yarışıyor. Fakat bu yarışma uzun sürmedi. Rüzgâr kendilerine doğru yaman bir uğultu ile esiyor, atların

⁴ Gezmek: Nişanlamak.

ve erlerin soluğunu tıkıyordu. Yüzbaşı durmadan olduğu yerde atını şahlandırarak yüz geri etti:

- Geri dön! Dörtına! diye bağırdı. Atlar kamçılındı. Atlılar şimdi öncekinin tam aksine koşuyorlardı. Fakat rüzgâr karmakarışık esiyor, gidilecek yolu şaşırtıyordu. Atlar kesiliyordu. İliklerine kadar ıslanmışlardı. O güzel çayırılık bataklık olmuş, atların yolunu kesiyordu.

Şimdi yarım günde geldikleri yere doğru kaçıyorlardı. Dayanıklı atları ile oraya pek çabuk varabilirlerdi. Fakat rüzgâr onları yoruyor, karanlık ve yağmur, yollarını şaşırtıyordu. Böylece bir zaman koştu.

Yağmur kuduruyor, rüzgâr deliriyordu. Artık atlar da, erlere kulak asmaz olmuştu. Bir aralık yolları bir inişe geldi. Karanlıkta bu inişe saldırdılar. Burası ağaçlık bir yerdi. Buraya gelmek onlar için çok kötü oldu. Yağmurlar bu inişte sert akan bir dere yapmışlardı. Yıldırımlar ise ağaçlığı kavuruyordu. Korkunç takırtılarla düşen iki yıldırım bütün atları çileden çıkardı. Kışneyerek dereye atıldılar. Çalık'ı üzerinden atan at deli gibi boşluğa doğru koşarken üzerine düşen bir yıldırımla yaniverdi. Çalık talihli çıkmıştı. Birkaç atlı dereye kapılmışlar, bağıryorlardı. Kimse kimseye yardım edecek durumda değildi. Atından düşmemiş bir İşbara Alp kalmıştı. Atsız kalan erler ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Kimi atını tutmaya savaşıyor, kimi sığınacak bir yer bulmaya çabalıyordu. Bir onbaşı kılıcını çekmiş, kendi buyruğundaki erleri bir düzene koymaya çalışıyordu. Yıldırımlar sıklaşmıştı. Yüzbaşı bir an durdu: "Türk Tanrısı bizden yüz mü çevirdi?" diye düşündü. Sonra sert, gür sesiyle şöyle haykırdı:

- Hepiniz buraya gelin, yanımda toplanın!

Erlere bu buyruğa baş eğerek toplandılar.

İşbara Alp bağırdı:

- Tanrı ya bizden yüz çevirdi, yahut kılıçlarımızı keskinleştirmek istiyor. Tez olun. Kılıçlarınızı çıkarıp şuraya yığın!

Ortalığı bir an, bir kılıç şakırtısı bürüdü. Çeriler kılıçlarını üst üste yerdeki tümseğe fırlattılar. Yüzbaşı da en üste kendi kılıcını attıktan sonra “Ardımdan gelin!” diye bağırdı. Çerileri biraz ilerde, ağaçlıktan uzaktaki kayaların yanına getirdi. Artık geri dönmenin de imkânı kalmamıştı. Sular yukardan aşağıdaki dereye karışıyor, dere de boyuna kabarıyordu. İşbara Alp bağırdı:

- Kayalara sıkı yapışın. Dayanan kurtulur. Gücü kalmayanı sular alıp götürür!

Çeriler dizlerini aşan suyun içinde kayaların çıkıntılı, sivri yerlerine tutundular. Sular yükseliyor, yıldırımlar biraz ilerdeki kılıç yığınının üstüne düşüyordu. Onbaşı Yamtar, bulunduğu kayanın yukarıya doğru sivri ve irice olduğunu görünce tek eliyle hemen kemerini çıkardı. Yanındaki iki çeriye buyurdu:

- Daha bütün gücümüz tükenmemiştir. Beni sıkı tutup şu kayışı kayanın sivrilğine bağlamama yardım ederseniz üçümüz de kurtuluruz. Daha birkaç kişi de kurtulur. Sıkı tutunmazsanız üçümüz birden sulara kapılır, gideriz. Haydi bakalım sen suya sırtını verip yaslan, bizi koru. Sen de beni tut, sulara kapılmadan şu kayışı düğümleyeyim!

Onbaşı Yamtar, kemerini ortasından iyice düğümledi. Sarkan iki ucunu aşağıya uzattı. Bu uçlardan birini kendisi tuttu. Birine de çerilerden biri yapıştı. Öteki çeri onbaşıya asılmıştı. Su bellerine yaklaşıyordu. Artık yıldırımlara aldran yoktu. Güçleri kesiliyordu. Soluyorlar, ellerini kayalara sıkıca kenetleyerek sulara kapılmamaya uğraşıyorlardı.

İşbara Alp hâlâ atının üstünde idi. Yayının kirişini kayanın sivrilğine takmış, demirini de eliyle tutuyor, böylece sulara karşı kendini de, atını da koruyordu. Onbaşı Yamtar şimdi kayaya ilmiklediği kemerine daha sıkı sarılmaya

mecburdu. Çünkü artık onbaşıya asılan çeri tek değildi. Bunlar birbirine sarılarak uzayan belki yirmi kişi olmuşlardı... Fakat Yamtar itiraz etmiyor, irkilmiyor, yalnız kemere daha sıkı tutunmaya uğraşıyordu. Bu ara yıldırımından daha keskin, gök gürültüsünden daha güçlü bir ses yükseldi.

- Kurt Kaya, elini çöz!..

Ve ondan sonra ortalığı gene yıldırımların sesi бүrүdү. İşbara Alp tam zamanında gürlemişti. Herkesten daha yukarı bir yere tutunan yüzbaşı çakınların⁵ zaman zaman ışıkları arasında Yamtar'ın bütün yaptıklarını görmüş, sonra da birbirine tutunarak uzayan bu insan zincirini hiç seslenmeden gözleriyle kovalamıştı. Gönlü daima Tanrı'nın kendilerinden niçin yüz çevirdiğini aramakla uğraşıyordu. İşte durmadan Çin'e akıyorlar, yağdan bir an uzak kalmıyorlar, kılıçlarının kında uyuduğu, yaylarının gerilmediği, okların sadaklarından çıkmadığı bir tek gün geçirmiyorlardı. Fakat Tanrı gene niçin kızmıştı? Yüzbaşı bir yandan bunu düşünüyor, bir yandan da Yamtar'ı gözlüyordu. Birden parlayan bir çakının kısa ışığında sivri kayanın bir alay çeriye güç dayanan eski kayışı her an artan bir çabuklukla kemirip egelediğini gördü. Ne yapacağını gene bir çakın hızıyla kararlaştırdı ve haykırdı: "Kurt Kaya elini çöz!.." Kurt Kaya, Yamtar'ın ardına yapışan erlerin arkadan onuncusuydu. Yüzbaşının buyruğunu alınca bir an tereddüt etmedi ve kara, azgın sular bu on eri bir anda yuttu. Yüzbaşının ikinci defa gürleyen sesi Yamtar'a da tehlikeyi bildirdi:

- Yamtar; sıkı dur kayış kopacak...

Genç onbaşı bir davrandı. Kendini, arkasındaki bütün ağırlığına rağmen insan gücünün son gayretiyle ileriye almayı başardı. Diğer eliyle de kayanın bir çıkıntısını yakaladı. Şimdi daha çok emniyette idiler. Yukardan aşağı akan sular hızını saklamakla beraber yağmur dinmiş, rüzgâr kesilmişti. Her biri, bir yere ilişen çeriler birer birer

⁵ Çakın: Şimşek.

toplanmaya başlamışlardı. Üzerlerine yapışan sırsıklam giyimleri altında şimdi her biri biraz daha uzun görünüyordu. Işıyan günün altında yüzbaşının buyruklarını yapmak için öteye beriye koşuyor, yardım gereken arkadaşlarına el uzatıyorlardı. Kargaşalık daha bir müddet sürdü. Gün yerden bir ok boyu yükseldiği zaman her şeyi düzelmiş, yerli yerine gelmiş buldu.

Yüzbaşı Işbara Alp işlerin yoluna girdiğini görünce çerilerine bağırdı:

- Haydi, kılıç yığınınına varın. Herkes kendi kılıcını bulsun!

Çeriler davrandılar, yıldırım, kılıçların bazılarını parçalamış, dağıtmıştı. Işbara Alp'in kılıcı en üstte, eskisinden daha parlak, daha keskin duruyordu. Atlarını yitirmiş olanlar arıyorlar, hayvanları adlarıyla, ıslıklarla çağırıyorlardı. Uzaktan kişnemeler işitiliyor, ölmeyen atlar birer ikişer ortaya çıkıyorlardı. Bazılarının atları dönmüyor, bazen gelen atların da atlıları artık yaşamıyordu, Işbara Alp kılıcına bakıyor, yıldırımlarla eskisinden daha çok keskinleşen kılıcını Tanrı'nın kendisini yarlıgaması diye alıyordu. Fakat bu fırtına, bu dolu? Bu sular, bu ölen çeriler?.. Tanrı hem yarlıgıyor hem de kızıyor muydu?

Yüzbaşı, kaç kişinin öldüğünü anlamak isteyince onbaşılara bağırdı:

- Onbaşılar erlerini sayсын!

Onbaşılar kendi çevrelerinde toplanan erleri saymaya başladılar. Işbara Alp, birer birer sordu:

- Onbaşı Yamtar!

- Buyur.

- Erlerin tamam mı?

- Bir eksik var.

- Onbaşı Sülemiş!

- Buyur.

- Erlerin tamam mı?

- Bir eksik var.
- Onbaşı Sançar!
- Buyur.
- Erlerin tamam mı?
- Bir eksik var.
- Onbaşı Pars!
- Buyur.
- Erlerin tamam mı?
- Tamam.
- Onbaşı Gök Börü!
- Buyur.
- Erlerin tamam mı?
- Tamam.
- Onbaşı Arık Buka!
- Buyur.
- Erlerin tamam mı?
- Beş eksik var.
- Onbaşı Buğra!

Yüzbaşı İşbara Alp, bu soruya cevap alamadı. Yeniden bağırdı:

- Onbaşı Buğra!
- Tok bir ses cevap verdi:
- Onbaşı Buğra uçmağa varmıştır.
  - Erleri tamam mı?
  - Tamamdır.
  - Onbaşı Kara Budak!
  - Buyur.
  - Erlerin tamam mı?
  - Üç eksik var.
  - Onbaşı Üç Oğul!
  - Buyur.
  - Erlerin tamam mı?
  - Bir eksik var.

İKİNCİ KİTAP
BOZKURLAR
DİRİLİYOR

ÇİN KAĞANI Tay-tsung çok düşünceli idi. Birkaç gündür kendisinde bir başkalık, anlaşılmaz bir değişiklik seziyordu. İlk önce bunun ne olduğunu anlamadan içinde rahatsızlık duymuş, sonra düşüne düşünce rahatsızlığın nereden geldiğini bulmuştu: Korkuyordu. Hele gün battıktan sonra her karaltı, her gölge onu ürkütüyor, şu uğursuz ihtilâlcilerden biri karanlıklar içinden çıkarak kendisine doğru yay gerip ok fırlatacak sanıyordu. O, ihtilâlcilerden birçoğunun başkentte gizlenmiş olduğuna inanıyordu. Çünkü bunlardan ancak 38 tanesinin cesedi bulunmuş, Vey ırmağından da üçünün ölüsü çıkarılmıştı. “Bu kadar büyük bir gürültünün 41 kişiyle yapıldığına, Çin kağanı olarak inanamazdı. Bu ihtilâlciler ne kadar gözü pek, çılgın herifler olurlarsa olsunlar, 300’den çok Çin askerini öldürmek ve koca bir şehre bu kadar korku salabilmek için herhalde birkaç yüz kişi olmalıydılar.

Üç gündür bütün Siganfu ve yörelerinin altı üstüne getirildiği, birçokları yargılanıp idam edildiği, birçoğuna işkenceler yapıldığı halde gizlenmiş olan ihtilâlcilerden kimse ele geçirilememişti. Acaba bunları, kendi tahtına göz diken kumandanlarından birisi mi saklıyordu? Öyleyse sarayın içinde fırsat kollamaları da akla gelebilirdi.

İşte Çin kağanı bunları düşünerek sıkılıyor, heyecanlanıyordu. Aldığı raporlara göre geceleyin birçok yerde ihtilâlciler gözükmişti. Fakat bütün sıkı araştırmalara rağmen kimse ele geçmiyordu. Herifler herhalde geceleyin iş görmesini seviyorlardı. Sarayı geceleyin bastıkları gibi şehirde de geceleyin ortaya çıkıyorlar, fakat gündüz olunca silinip kayboluyorlardı. Ama niçin şimdiye kadar bir teki ele geçmemişti?

Siganfu halkı ihtilâlcilerin korkusundan geceleyin so-kağa çıkamaz olmuştu. Şehrin ucunda oturan bir Çinli, bir gece Vey ırmağı kıyısından dönerken bunlardan birçoğunun atlarıyla birlikte ırmağı yüzerek geçtiklerini görmüş, bir başkası da Siganfu'nun içinde çok iri ve tam pusatlı bir yığın adamın karanlık arasında hızla yürüdüklerini görerek çığlıklarla kaçmıştı. İhtilâlciler bu ikisine de bir şey yapmamışlar, fakat yaşlı bir kadını öldürmüşlerdi. Geceleyin komşusundan biraz pirinç alan bu kadın, kapıdan çıktıktan sonra "İhtilâlciler!" diye bağırarak yığılmış, kapıyı tekrar açan komşular zavallının ölüsünü bulmuşlardı. Üzerinde ok ve kılıç yarası yoktu. Karşısında korkunç haydutları gören kadıncağızın korkudan öldüğü anlaşılıyordu.

Bugün ihtiyar bir kadını korkutarak öldürenlerin yarın yeniden saraya saldırmayacakları nereden belliydi?

Çin kağanı bunları düşünerek tedbirler almış, saray çerisini çoğaltmış, nöbet işlerini düzene koymuş, geceleri dışarda gezmek âdetini bir yana bırakmıştı. Bütün bunlara rağmen içi rahat değildi. Öldürülen ve başı kesilen Kür Şad'ın bile öldüğünden emin olamıyordu. Kür Şad'ın kızını idam ettirmiş, fakat konçuyu ile oğlunu bulduramamıştı.

Bir yandan da nazırlarının verdiği raporlar ve raporlardaki teklifler dolayısıyla aklının büsbütün karıştığını hissediyor, öfkeleniyor, saçma sapan şeyler düşünüyordu. Bütün bu düşümleri çözmek için bugün sarayda bir toplantı yapılacaktı. Tay-tsung son ümitlerini bu toplantıya bağlamıştı.

*

**

Siganfu sarayının büyük bir odasında toplantı heyecanlı bir hava içinde açıldı. Nazırlar, Çin kağanının karşısında sinirlerine hâkim olabilmek için kendilerini sıkıyorlardı. Kağan, Kür Şad ihtilâlinden sonraki durumunu anlatarak

başkentteki rahatsızlığın önüne nasıl geçilebileceğini, bunun için yapılması gereken işlerin neler olduğunu sordu. İşin aslına bakılırsa kendisi de onlardan daha az heyecanlı değildi. İlk sözü Vey-çing aldı. Koyu bir Türk düşmanı olan bu adamın Türklere karşı duyduğu kin Kür Şad ihtilâlinden sonra büsbütün artmış, Türklerin yok edilmesini kendisine ülkü edinmişti. Düşüncelerini büyük bir konuşkanlıkla anlatarak Türklerin tehlikeli ejderler olduğunu, günün birinde Çin'in batmasına zemin hazırlamaktansa şimdiden bir çare düşünmek lâzım geldiğini söyledi. Çareyi de soğukkanlılıkla bildirdi: Çin'deki bütün Türkleri öldürmek...

İşi gücü Vey-çing'e karşı gelmek, onunla tartışmak olan Ven-yen-po bu düşünceye hemen itiraz etti. O, Türkleri, Çinlileştirmenin devlet için daha faydalı olacağını ileri sürüyor, bu milletin kabiliyetlerinden faydalanmanın Çin'e getireceği menfaatleri sayıp döküyordu.

Li-pe-lo ikisi arasında bir tez müdafaa ediyor, Yen-se-ku da onu destekliyordu.

Çin kağanı bugün çok iradesizdi. Hangi nazır konuşursa onun tesirinde kalıyor, böylelikle durmaksızın fikir değiştiriyordu.

Nihayet, uzun tartışmalardan sonra bir sonuca varılabildi: Atılğanlıkları ve korkusuzlukları dolayısıyla Çin'in içinde kalmaları tehlikeli görülen Türkler yeniden eski yurtlarına gönderileceklerdi. Bu karar Vey-çing'i yıldırımla çarpılmış gibi sarsmıştı. Son defa söz alarak:

- Bu kararla Kür Şad'a karşı yenilmiş olduğumuzu kabul ediyoruz; onun isteği de bundan başka bir şey değildi! dedi.

Fakat Çin kağanı ve öteki nazırlar öyle bir kâbus içinde idiler ki bu kâbusun bastırıcı tesirinden kurtulmak için yenilmiş olmayı kabul etmekten utanmıyorlardı.

Şimdi sıra bu kararın nasıl tatbik edileceğine gelmişti. Türkeli Sırtarduşların hâkimiyeti altına girmişti. Çin'deki yüz bin Türk bunlarla başa çıkamazdı! Çünkü çoğu kadın

ve çocuktu. Çin kağıdı bu mesele hakkında parlak düşüncelere sahipti:

- Sırtarduşlar da Türk olduğu için böylece Türkleri ikiye ayırmış olacak, birini veya ötekini destekleyerek denge kuracağız. Böylelikle hem onları birbirine kırdıracağız, hem de kuzey sınırlarımızın güvenliğini sağlamış olacağız! dedi.

Bu dâhice düşünce nazırlara saygı ile baş eğdirdi. Hiçbiri itiraz etmedi. Kağan, çoktandır kaybettiği neşesini yeniden bulmuş gibiydi. Nazırlara sordu:

- Bu Türklerin başına geçirmek üzere kimi salık verirsiniz?..

Bozkurt ailesinin bütün teginleri akıllarından geçer ve hiçbiri beğenilmezken kağan yeniden söze başladı.

- Sırba Tegin hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu soru Vey-çing'in yüzünde bir buruşukluk yaptı ve gözlerinden garip bir ışık geçti:

- Çok korkunç yüzlü ve vahşi bakışlı bir adam, diye mırıldandı.

Tay-tsung gülümsedi:

- Bu korkunç yüz göğün bize en büyük iyiliğidir! dedi. Sonra, bu sözlerden bir şey anlamayarak birbirine bakan nazırların merakını şöylece giderdi:

- Hepsi aydınlık yüzlü ve yakışıklı adamlar olan Bozkurt ailesi teginleri bu korkunç yüzlü, çirkin adamı kendi soylarından saymıyorlar. Batı Türklerinden olduğu için de soyunu iyice inceleyemiyor ve ondan şüphe ediyorlar. Hakkında türlü türlü söylentiler var. Bir söylentiye göre anası, ölü doğan çocuğunun yerine bu kim olduğu belirsiz çocuğu alarak büyütmüş... Böylece Gök Türklerin başına Sırba Tegin'i geçirmek öteki teginlerin hoşnutsuzluğunu kabartarak ayrılık tohumları saçmak olacaktır. Bu ayrılığı körüklemek için de Bozkurt soyundan iki tegini Sırba'nın buyruğuna vereceğim. Sırba bize en sadık tegindir ve Gök Türkler tarafından sevilmediği için de sadık kalmaya mecburdur. Kendisine

kağanlık verirsek herhalde Gök Türkleri Çin'in menfaatlerine uygun bir şekilde idare eder.

*

* *

Birkaç gün sonra Sırba Kağan, yanında yüz bin Türk olduğu halde Çin duvarlarının dışına çıkıyor, bu çıkış bütün Çin'de, hele Siganfu'da bir bayram gibi içten içe kutlanıyordu. Artık geceleyin sokağa çıkabilecekler, karşılarında ölüm zebanilerini görmeyeceklerdi. Tay-tsung hayatından pek memnundu. Bundan sonra sarayının basılması tehlikesi kalmıyordu. Rahat uyumak bahtiyarlığına erişecek demektir. Hele düşünce bu uğursuz haramiler başbuğu Kür Şad kesik başıyla karşısına dikilmeyecek, ona, dirliğini zehir etmeyecekti.

Bu gidişten yalnız Vey-çing hoşlanmamıştı. Sarayda Ven-yen-po ile karşılaştığı zaman:

- Kırk eşkiyanın ölüsü kırk milyonluk koca devleti yendi! dedi ve gülerek tamamladı:

- Hayaletlerden korkmanız sayesinde...

İhtilâlden kırk yıl sonra

SONSUZ ovada gözün alabildiğine boz bir renk yayılıyordu. Bu düzlükte yalnız tümseğe benzeyen bir tepcecik görülüyor, üstünde birkaç ağaç sıralanıyordu. Tümseğin yakınındaki küçük su sessizce doğuya doğru akıyor, kıyısında birkaç koyun otluyordu. Tepeciğin eteğinde dört Türk çadırı vardı.

Güneş batarken en baştaki çadırdan bir erkek çıkarak ufuklara doğru uzun uzun baktı. Sert bakışlı, yoksul giyimli, bahadır duruşlu olan bu adam kırk yaşlarında gözüküyor; alnındaki, yüzündeki kılıç yaraları ve çizgiler, başından çok şeyler geçmiş olduğunu anlatıyordu. Börkünün tüyleri dökülmüş, yamalı kaftanı birçok yerlerinden parçalanmış, çizmeleri eskiyip delinmişti. Bütün bu eskilerin arasında yalnız belindeki bıçak göze batıyor, altın ve gümüş kakmalarıyla bir kağan hazinesinden çıkmışa benziyordu. Ufuklara dalan gözlerinin bir şey beklediği belliydi. Fakat uzaklarda ne bir karaltı, ne bir toz beliriyor; beride otlayan hayvanların seslerinden başka hiçbir gürültü işitilmiyordu.

Yoksul kılıklı bahadır buğulu gözlerle ufku bir daha süzdükten sonra çıktığı çadıra girdi. Bu çadırın bir bucağında yaşlı bir kadın, uzandığı keçenin üzerinde sessiz duruyor, donuk gözlerle kapıya bakıyordu. Ölmek üzere olan bu kadının, yoksul kılıklı bahadırın anasıydı. Güçlükle konuşarak:

- Urungu! Gözüktüler mi? diye sordu.

Adının Urungu olduğu anlaşılan erkek cevap verdi:

- Hayır ana! Ama elbette gelecekler..

İhtiyar kadın bütün gücünü kullanarak biraz toplandı:

- Yarına çıkmayacağımı anlıyorum. Sana söyleyeceklerim var, dedi.

Urungu yavaşça anasının yanına çöküp bağdaş kurarak gözlerini ona dikti. Anasının kendisine söyleyeceği şeyleri büyük bir sabırla yıllarca beklemişti. Yazık ki sonsuz bir istekle bilmek istediği şeylere kavuşurken anasından ayrılıyordu. O, hiçbir anaya benzemeyen vefalı, çilekeş, iyi anadan... Yoksul ve kimsesiz bir aileye mensup oldukları halde en arı soylu kadınlardan daha üstün olan anadan...

Dirliğin sonuna ermiş olan bu iyi kadın şimdi kısık bir sesle konuşmaya başlamıştı:

- Urungu! Soğukluk yavaş yavaş yüreğime doğru yükseliyor. Yüreğime değdiği zaman benim için her şey bitecek ve ben ölmüş olacağım. Ama bu ölüm benim ilk ölümüm değildir...

Urungu hayretle anasına baktı...

- Ben bundan çok önce ölmüş sayılabılırdim. Seni büyütüp er kişi yapmak için yaşadım. On beş yaşına girip er adını aldığı zaman yeryüzünde yapacak işim kalmamıştı. O zamandan beri yalnız bir şeyi görmek için yaşamaya çalıştım. O şey, senin yıllardır ardında koştuğun düşünce idi: Ötüken'de Türk kağanının oturduğunu, Türk türesinin yürüdüğünü görmek... Bundan otuz yıl önce, sen daha on bir yaşında bir çocukken Çıbı Tegin, Çinlilere karşı ayaklanıp Gök Türk Devletini kurmaya çalıştığı zaman kurt başlı sancak Ötüken'de dalgalansın diye seni Çıbı Kağan ordusuna ben göndermişim. Üç yıl, Çıbı Kağan tutsak edilip Çin'e götürülünceye kadar savaşlarda olgunlaştın; ölümcül yaralar aldın. İyi dövüştün. Babana yaraşır yiğit oğul olduğunu gösterdin. Emeklerim boşa gitmediği için çok sevindim. Sütüm sana helâl olsun...

Kadın sustu. Yorulmuştu... Oğlunun sorarak bakan gözlerini görmeseydi daha epey susacaktı.

- Sen bahtı kara olarak doğdun. Çünkü doğduğun zaman Türkler Çin'e tutsak gideli beş yıl olmuştu. Urungu! Çıbı Kağan'la birlikte Altaylar'a kadar vardın. Çok Türk ellerini gezdin. Ama Ötüken'e, kutlu yere ulaşamadın. Bunun için sana bahtın kara diyorum. Ölürken Ötüken'de bulunamayacağım halde benim kutum seninkinden üstündür. Çünkü orada doğdum. Uzun yıllar orada yaşadım... Kür Şad Çin sarayını bastığı ve Çıbı Kağan Altay'da pusata sarıldığı zaman gönlümde iki defa umut ışığı yandı. Şimdi bu ışık sönüktür. Ama onun külleri arasında yine bir kıvılcım yanıp duruyor. Öyle ki, öldüğüm zaman soğuyup donmuş yüreğimi yarıp açan olursa oradaki kıvılcımı görür. O kıvılcımın üstünde Ötüken'in hayali de vardır... Urungu! Soğukluk yüreğime yaklaşıyor. Sana söyleyeceklerimi çabuk söylemeliyim. Artık kim olduğunu öğren! Senin asıl adın Urungu değildir!

Urungu bir irkildi:

- Ya nedir?

- Ne olduğunu ben bile unuttum.

- Ne diyorsun ana? Her şeyi hatırlayan sen tek oğlunun adını nasıl unutursun

- Oğul! Sen gönül isteğinin ne demek olduğunu bilir misin? Senin adını unutmak istiyordum. Bunu öyle bir gönülünden istiyordum ki sonunda unuttum. Bir daha da hatırlayamadım.

Urungu'nun kaşları çatıldı. Sesi dikleşti:

- Ana! Ben bu denli kötü bir oğul muydum ki adımı unutmaya uğraştın, sonunda da unuttun?

İhtiyar ananın gözleri şefkatle gülümsedi:

- Hayır! Sen çok iyi bir oğul olduğun için adını kendimden bile sakladım. Netekim babanın da kim olduğunu şimdiye dek senden ve herkesten sakladım.

- Onun da adını unuttun mu?

Kadın cevap vermedi. Gözleri biraz daha donuklaşmıştı!.. Urungu, babasının kim olduğunu öğrenemeyecekti. Ananın solumaları bir tuhaflaşmıştı. Oğluna çadırın kapısını göstererek:

- Şunu aç, içeri ışık girsin! dedi.

Kaldırılan keçeden içeri akşam ışığı doldu. Güneş yeni batmıştı. Gönüllere işleyen bir gariplik çadırın içini doldururken Urungu'nun sesi dalgalandı:

- Ana! Babamın da adını unuttun mu?

- Unutmadım! Unutmak istesem de unutamazdım. Baban unutulamazdı. Çünkü baban Kür Şad'dı...

Urungu yeniden irkildi ve elini belindeki bıçağa attı:

- Bunu şimdiye kadar niçin sakladın?

- Çinliler öldürmek için seni arıyorlardı. Seni ne güçlüklerle sakladım, nelere katlandım, bilemezsin. Seni kaçırabilmem için ablan kendisini feda etti. Çinliler onu idam ettiler...

Kadının gözlerinden yaşlar aktı. Dışarda, dere kıyısındaki koyunlardan biri hazin hazin meledi.

- Ablanın da adını unuttum. Seni yaşatıp büyütme için bunları unutmaya mecburdum. Ama babanın adını unutamazdım. Onu unuttuktan sonra senin ve benim yaşama-mıza lüzum kalmazdı. Belindeki bıçak babanın bıçağıdır. Bumun Kağan'ın adı yazılı, damgası kazılıdır.

Urungu bıçağını kınından sıyırdı. Fakat yazıyı göremedi.

- O yazı her zaman görülmez. Güneş doğarken ve batarken görülür. Çadırın kapısına yaklaş. Bıçağı batıya tutarak bak.

Anasının dediği gibi yaptı. Sapın dibinde "Bumun Kağan" yazısını okudu. Öteki yüzünde de damgayı gördü, fakat bunlar o kadar silikti ki bilmeyen kişi göremezdi.

- Oğul! Şimdi güçlkle okuduğun yazı ile damga Türklerin kutu yükseldiği zaman bıçağın üzerinde ıslıl ıslıl ıslıl-darlar. Bu bıçağı büyük bir kam yapmıştı.

- Kıraç Ata mı?

- Hayır. Kıraç Ata'nın babası...

Bu sırada uzaktan dörtnala koşan atların ayak sesleri işitildi. Keskin bakışlarla ufka bakan Urungu yeni kararmaya başlayan ovanın kuzeyinden üç atlinin gelmekte olduğunu görerek anasına "Geliyorlar" müjdesini vermek istedi. Fakat onun sözünü kesmemek için bundan vazgeçti.

- Urungu! Bozkurt soyunun yüce bir oğlusun. Çünkü Kür Şad'ın oğlusun. Bununla övünmek hakkındır. Ben de Kür Şad'ın konçuyu olduğum için bütün ömrümce övüldüm. Fakat bunu açığa vurmadım. Kağan olmak hakkı iken baban bu haktan vazgeçerek vuruştı. Sen de babana yaraşır oğul olmak istiyorsan Bozkurt soyundan olduğun kimseye söylemeden yaşa. Kurt başlı gönder Ötüken'e dikilinceye kadar vuruş. Bir tegin olarak değil, Urungu olarak kal!..

Urungu ömründe ilk defa olarak anasına itiraz etti.

- Niçin ana?

- Çünkü en güçlü, en iyi insan, hakkından vazgeçen insandır. En büyük kahramanlık da hiçbir karşılık beklemeden yapılındır. Kür Şad böyle yapmıştı. Ablan böyle yapmıştı. Sen de böyle yap. Senin de baban gibi olmanı istiyorum.

Urungu cevap vermedi. Nal sesleri yaklaşıyordu. Ölmek üzere olan ana, daha yavaş bir sesle şöyle dedi:

- Dediklerimi yapacağına, babana yaraşır bir oğul olacağına and içersen bahtiyar öleceğim. Kür Şad öldüğü gün ben de ölmüş sayılırdım. Bu hayat yükünü sen yetişesin diye çektim.

Urungu, kendisini bildiği günden beri zavallı anasının katlandığı sıkıntıları düşündü. Kür Şad'ın konçuyu olduğu için değeri birdenbire yükselen bu ananın son isteğini yapmakta gönül açıcı bir sevinç duydu. Anasının yanına yere oturdu. Bıçağını çekerek yere bıraktı. Üzerine el bastı:

- Babama, sana yaraşır bir oğul, ablama yaraşır bir kardeş olmak için karşılıksız vuruşacağım. Andımı tutmazsam gök girsin, kızıl çıksın! dedi.

Kendisiyle birlikte bıçağa el basmış olan anası gülümsedi.

Nal sesleri çadırın kapısına kadar yaklaşmıştı. Üç atlı sıçrayarak atlarından indiler. Kapıya fırlayan Urungu, elinde bir kımız çamçağı tutan Börü'yü görünce başını anasına çevirdi:

- Ana, bak! Börü sana bir çamçak kımız getirdi! diye müjde verdi.

Fakat çilekeş ana artık işitmiyordu. Bu dört çadırılık obanın üç çadırındaki herkes kadına belki şifa olur diye kımız aramaya koştukları halde yetiştirememişlerdi. Kür Şad'ın konçuyu, ihtilâlden sonra kırk yıl daha beklediği, kırk yıl daha çile çektiği halde Ötüken'i görmeden ölmüştü.

Kür Şad'ın konçuyu

O GECE oba derin bir sessizliğe gömülmüştü. Çadırın açık kapısına yakın oturan Urungu sabaha kadar anasını bekleyip düşündü.

Eski hâtıraları birer birer canlanıyordu. En eski zamanlara âit olanlar karanlık ve karışık. Hatta bunlardan hangisinin önce, hangisinin sonra olduğu bile belli değildi. Sonra yüzler ve olaylar aydınlanıyor, düzgün bir sıraya giriyordu. Şu basık kulübe neydi? Kötü bir Çin kulübesi olacaktı. Orada anasıyla birlikte geçen günler ne sıkıntılı idi. Ama neden sıkıntılı idi? Urungu bunun sebebinin bulamıyordu. Yalnız, kendisinin bu kulübede iken hiç konuşmadığını gayet iyi hatırlıyordu. Peki ama konuşmasını bilmeyecek kadar küçük olan bir çocuk, başından geçenleri nasıl hatırlardı? Hayır, hayır! O kadar küçük değildi. Konuşmasını biliyordu. Fakat konuşmak kendisine yasak edildiği için konuşmuyordu. Konuşmayı yasak eden anası idi. Evet, sıkıntı bu yasaktan geliyordu. Peki, kendisini kucağına alıp gezdiren, seven o genç kız kimdi? Galiba anasının gençliğini hatırlayıp karıştırıyordu. Ama öyle olsa, büyük bir bahçede anasıyla birlikte o genç kızla beraber oturduğunu hatırlayamazdı. Acaba o genç kız ablası mıydı? Herhalde ablası olacaktı. Sonra birtakım bahadırlar ve bunların arasında uğursuz Çin suratları...

Urungu en eski zamana ait hâtıraları kurcalayarak babasının yüzünü hatırlamaya uğraştı. Babası Çin sarayını bastığı zaman, kendisi dört yaşında idi. Hatırlayabilirdi. Fakat anası, tehlikeyi atlatmak için kendisine her şeyi o kadar unutturmaya alışmıştı ki birçok yerler karanlık kalıyor, birçok kimseler birbirine karışıyordu. Kalabalık bir yer

gözünün önüne geliyordu. Burası herhalde Siganfu şehriydi. Fakat bu birçok bahadırın arasında babasının hayalini nasıl seçecekti? Evet, işte yine büyük bir evde iki Türk'ün konuştuğunu hatırlıyordu. Bellerinde kılıçları da vardı. Acaba bunlardan birisi Kür Şad mıydı? Herhalde oydu. Çünkü orada anası da bulunuyordu. Hatta hatta kendisini kucağına alıp seven genç kız da vardı. Anası, ablası olunca mutlaka babası da orada olmalıydı. Evet, oradaydı. Çünkü iki bahadırdan biri, ötekine Kür Şad diye hitap ediyordu. Kür Şad ona ne diyordu? Bir şey diyordu ama Urungu bir türlü çıkaramıyordu. Babasının yüzü, hayalinde yavaş yavaş şekilleniyordu. Ötüken'in keskin nişancısı enli kılıcı ve belindeki sadağıyla... Evet, karşısındaki bahadıra "Böğü Alp" diye hitap ediyordu. Urungu bu adı da çok işitmiş, ihtilâlde onun da öldüğünü, daha pek gençken öğrenmişti. Sonra birdenbire gözünün önüne başka şeyler gelmeye başladı. Artık iyice büyümüştü. Altı, yedi yaşlarında vardı. Bataklık gibi bir yerden anasının sırtında uzun uzun bir yol geçtiğini hatırlıyordu. Sonra büyük bir hastalık geçirmiş, başı yanarak günlerce bir çadırda kalmıştı. O zaman anası atlı, pusatlı bir kadındı. Kendisini bu çadıra bırakarak uzun zaman gidiyor; kımızlar, yoğurtlar, sütlerle dönüyordu.

Bir de dövüş hatırlıyordu. Kendisi otların üzerinde yatıyordu. Birisi elinde kılıçla kendisine saldırıyordu. Hayır, kendisine değil, orada başka birisine, hem de bir kadına, hem de kendi anasına saldırıyordu. Bu bir Çinliydi... Hatta Çin çerisiydi. Anasının elinde kılıç vardı. Vuruşuyorlardı. Dövüşün sonunu hatırlamıyordu. Yalnız kan içinde kalmış anasının, kendisini kucağına almış olduğu halde kaçtıklarını görür gibi oluyordu. Bu kaçış Urungu'ya hem yayan, hem de atlı olarak yapıldı gibi geliyordu. Bir de çalılıklar arasında gizlenmeleri vardı. Fakat bütün bunlar birbirine karışmış hâaturalardı. Daha sonra kendisini bir Türk çadırında görüyordu. Birdenbire...